

LANDBOUWVISIE

minister Schouten

Belangrijke rol voor rentmeesters in transitie naar kringlooplandbouw

Uitgave Landbouwvisie door Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

In haar landbouwnota **Waardevol en verbonden** houdt minister Schouten een pleidooi voor een kringlooplandbouw. Want, zo schrijft ze, we kunnen de toekomst van onze voedselvoorziening alleen veiligstellen als we overstappen op kringlooplandbouw. Minister Carola Schouten vertelt hoe ze het voor zich ziet dat de landbouw in deze lastige tijd zo'n omslag kan maken en welke rol de rentmeesters kunnen hebben in deze radicale transitie.

'Rentmeesters kunnen een cruciale rol spelen in de transitie. Het is hun gegeven soms met een zekere afstand naar het onderwerp te kijken. Hierdoor kan kennis van buiten ingebracht worden.'

U vindt de Nederlandse landbouw bij uitstek geschikt om een leidende rol te spelen in de nodige veranderingen. De landbouw heeft een goed ontwikkeld ondernemerschap, een efficiënte en technologisch hoogwaardige productie, we beschikken over goede instellingen voor onderzoek en onderwijs en er is grote bereidheid tot samenwerken. Maar is dat niet juist de beruchte 'remmende voorsprong'?

Dit zie ik juist als een kans. Onze geschiedenis heeft het aangetoond. De landbouw in Nederland heeft wereldwijd een toonaangevende positie verworven door de samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen. Samen met de ondernemersgeest van de Nederlandse boeren heeft dit geleid tot een hoogwaardige en efficiënte landbouw. Dat doen we steeds weer, welke opgave er ook voor ons ligt. Beleid maken kan ik niet zonder die gouden driehoek met het bedrijfsleven en kennisinstellingen.

In uw visie schrijft u dat voor een duurzaam voedselsysteem de economische positie van boeren, tuinders en vissers in de keten moet verbeteren, dat de waardering voor voedsel groter moet worden en dat Nederland een prominente rol moet houden in de vernieuwing van productiemethoden. Hoe kunnen die uitgangspunten bijdragen aan een kringlooplandbouw?

Ik zou het zelfs sterker verwoorden. Zonder deze randvoorwaarden lukt het niet. Je kan niet groen doen en rood staan. Als de boeren, tuinders en vissers onvoldoende verdienen om te kunnen investeren in hun bedrijven dan kunnen zij ook niet innoveren en verduurzamen. Boeren, tuinders en vissers zouden een redelijke vergoeding moeten krijgen voor de extra inspanningen die zij leveren om te voldoen aan de eisen die we als samenleving aan hen stellen. De doelstellingen die ik nastreef met kringlooplandbouw, zoals efficiënt gebruik van natuurlijke hulpbronnen en grondstoffen, klimaatmitigatie en -adaptatie, behoud en herstel van biodiversiteit en ecosystemen en zorg voor dierenwelzijn, dat houdt

allemaal niet op bij de grens. Markten zijn vaak internationaal en kringloopsystemen kunnen zich eveneens over nationale grenzen heen uitstrekken. Maar dat geldt ook voor onze kennis. Onze duurzame en efficiënte manier van voedselproductie is een voorbeeld voor het buitenland. Die kennis exporteren, daar wil ik ook graag koploper in zijn. Uiteindelijk moeten we ook de landen om ons heen meekrijgen in onze visie op kringlooplandbouw.

Boeren zullen het in deze tijd misschien lastig vinden om die omslag te maken. Welk perspectief hebben ondernemers in de agrarische sector?

Met mijn visie op kringlooplandbouw wil ik (jonge) ondernemers perspectief bieden. Het gaat bijvoorbeeld om een aantal maatregelen om de onderhandelingspositie van de boer in de keten te versterken. Zo kom ik binnenkort met een wetsvoorstel dat een aantal oneerlijke handelspraktijken gaat verbieden; de Autoriteit Consument & Markt is bezig met het ontwikkelen van een monitor om beter inzicht te krijgen in prijsvorming in de voedselketen en de Mededingingswet wordt gewijzigd om meer duidelijkheid te verschaffen over mogelijkheden tot samenwerking voor primaire agrarische ondernemers. Verder ontwikkelen we een aanpak om te zorgen dat agrarische ondernemers ook in de toekomst toegang houden tot financiering. En last but not least is op 1 januari jongstleden het 'Bedrijfsvernamefonds voor startende boeren of tuinders' opgesteld. Dit fonds ondersteunt startende jonge boeren of tuinders bij het opzetten van een duurzaam en toekomstbestendig bedrijf.

Het moet dus anders: we moeten van voortdurende verlaging van de kostprijs van producten naar voortdurende verlaging van het verbruik van grondstoffen door een efficiëntere benutting in kringlopen. Wat kan een individuele boer of grondeigenaar daar aan doen?

Laat ik voorop stellen dat het denken in kringlopen aansluit bij hoe veel bedrijven al werken. Het is dus geen nieuw concept. Maar het ene bedrijf is verder dan het andere met de zuinige inzet van input van buiten het eigen bedrijf en het optimaal gebruik maken van de natuurlijke hulpbronnen. Veel bedrijven in Nederland zijn grondgebonden en dus afhankelijk van de bodem van hun eigen land. Ik ken meerdere grondeigenaren die hun pachters hierbij helpen. Zeker op landgoederen, zoals Vilsteren, wordt goed nagedacht over hoe grondeigenaren samen met hun pachters de bodemkwaliteit kunnen verbeteren.

Toch kunnen we nog stappen maken. De stappen die een individuele boer of boerin kan maken, hangen samen met het bedrijfstype dat hij of zij heeft. Een varkensboer kan werken met reststromen uit bijvoorbeeld de voedselindustrie, terwijl een akkerbouwer juist de samenwerking met een veehouder kan opzoeken als het gaat om afzet van zijn voer in ruil voor dierlijke mest voor zijn akkers. Met alle goede voorbeelden in Nederland, van kleine aanpassingen in het bedrijf tot een natuurinclusief bedrijf, is er ook zeker een mogelijkheid om meer kennis te delen met andere agrarische ondernemers.

U wilt ook de regelgeving aanpassen omdat die nu te veel gebaseerd is op delen van het systeem. Wet- en regelgeving zouden nu nog te vaak innovaties hinderen. Kunt u daar voorbeelden van geven?

Het gaat vooral om regelgeving die bepaalde handelingen verbiedt of juist voorschrijft, maar waar volgens de boeren die ik spreek het niet mogelijk is bepaalde veranderingen door te voeren in zijn of haar bedrijfsmodel. Een voorbeeld zijn de belemmeringen op punten in het hergebruik van restproducten. Waardevolle restproducten (uit andere industrieën) zouden we graag willen gebruiken in plaats van weggooiën. Maar er is nog steeds wet- en regelgeving die dat belemmert. Daar wil ik vanaf, zodat we restproducten bijvoorbeeld ook als veevoer kunnen gebruiken, zonder in te leveren op standaarden voor voedselveiligheid. Een boer weet zelf ook wel wat goed is voor zijn of haar dieren, dat hoeven we ook niet in beton te gieten.

U vertrouwt op de kracht van de samenleving voor de omslag naar kringlooplandbouw en nodigt iedereen in het bedrijfsleven, de maatschappelijke organisaties en andere overheden uit mee te denken, ideeën in te brengen en initiatieven te nemen. Wat zou de beroepsgroep van rentmeesters hierin kunnen betekenen?

Alle schakels in de keten moeten bij elkaar komen, dat is de sleutel tot succes van kringlooplandbouw. We hebben alle partijen daarbij nodig. Het is zeker niet alleen de overheid die gaat bepalen wat er gaat gebeuren. De verbindingen komen tot stand als we, vanuit vertrouwen en met respect voor elkaar, rekenschap geven van ons handelen. Wij moeten ruimte scheppen voor de ambities en eigen kracht van boeren en tuinders en hun organisaties, voor andere partijen in de markt,

Minister Schouten in gesprek met agrarisch ondernemers

voor studenten, docenten en onderzoekers. Zo kan de toekomst worden gemaakt en gedragen worden door de samenleving als geheel. De rentmeesters kunnen een cruciale rol spelen in deze transitie. Het is hun gegeven soms met een zekere afstand naar het onderwerp te kijken. Hierdoor kan kennis van buiten ingebracht worden. Door als beroepsgroep goede voorbeelden met elkaar te delen kan die uitwisseling nog verder versterkt worden.

Zelf heb ik een platform opgezet om goede voorbeelden zichtbaar te maken: platformkringlooplandbouw.nl. Daarop staan tientallen verhalen van ondernemers die stappen maken, ieder op hun eigen manier. Met deze en andere voorbeelden kunnen rentmeesters mensen prikkelen en inspireren.

Verwacht u ook veel grondtransacties omwille van de kringlooplandbouw? Wellicht dat agrariërs met elkaar van grond gaan ruilen om de kringlopen dan beter te kunnen sluiten? Vrijwillige kavelruil of zou je daar nog een plan voor moeten maken, op lokaal, regionaal of rijksniveau?

Ik kan mij heel goed indenken dat boeren meer gaan samenwerken bij de uitruil van grond. Dit gebeurt nu ook al vaak. Zo zie je dat akkerbouwers en melkveehouders bijvoorbeeld van grond ruilen om meer mogelijkheden te creëren in gewasrotatie. Momenteel liggen er voor vrijwillige kavelruil geen plannen vanuit het ministerie, maar ik kan mij voorstellen dat provincies hier een helpende hand in kunnen verstrekken.

U betaalt een pilot om samen met Staatsbosbeheer kringlooplandbouw te stimuleren. Wat is het doel van die pilot? Misschien zijn er al meer van dit soort door het Rijk geïnitieerde initiatieven?

Agrarisch ondernemers tekenen met Staatsbosbeheer een samenwerkingscontract, waarmee het mogelijk wordt om enkele duizenden hectares pachtgronden die vrijkomen in te zetten voor boeren die zich willen ontwikkelen naar een natuurinclusieve bedrijfsvoering. Deze experimenten leveren kennis en goede voorbeelden op die worden gedeeld met de sector. In totaal zullen circa veertig agrarische bedrijven aan het programma Natuurinclusieve Landbouw gaan deelnemen.

‘Met mijn visie op kringlooplandbouw wil ik jonge ondernemers perspectief bieden.’

Provincie Brabant gaat grond kopen en verpachten om de kringlopen te sluiten. Wat vindt u daarvan? Dat kan het rijk waar mogelijk ook doen. Is dat reëel?

Ik vind het een erg mooi initiatief van de provincie Brabant, ik hoop dat meer provincies zoiets gaan doen. Het voorbeeld van Brabant laat zien dat ze de verantwoordelijkheid zien en er werk van maakt. Ik kijk ook naar de mogelijkheden om gronden van andere partijen en de overheid (Staatsbosbeheer, Rijksvastgoedbedrijf) in te zetten voor extensivering, mits dit niet ten koste gaat van bestaande natuur of natuurherstel.

Rentmeesters NVR over kringlooplandbouw

Hero Havenga de Poel

BUREAU MEERWAARDE en BIOLOGISCH AKKERBOUWBEDRIJF LANDGOUD

“Het is belangrijk dat we in Nederland richting een kringlooplandbouw of natuurinclusieve landbouw gaan. Zelf spreek ik overigens het liefst over landschapsinclusieve landbouw. Ik denk dat we namelijk vooral moeten inzetten op de kracht van de verschillende landschappen die Nederland rijk is. Per gebied moeten we kijken wat er mogelijk is, waar het landschap om vraagt: de maatregelen voor de veehouderij in het Drentse coulisselandschap moeten nu eenmaal anders zijn dan in de polders van de Randstad. Net als dat er andere instrumenten moeten worden ingezet voor de Zeeuwse en Groninger gronden. Elk gebied draagt ingrepen op zijn eigen manier. Het landschap zal dan leidend zijn voor de activiteiten die we ergens doen. En in die denklijn zullen we ook af komen van de harde grens tussen natuur en landbouw. Dat is de echt grote uitdaging die vraagt om een systeemverandering: werken vanuit de opgave die er in een gebied ligt. Dat is een wenkend perspectief voor mensen die er wonen en werken. Rentmeesters zien wat er gebeurt in een regio, weten wat er speelt in het veld en daarom kunnen zij onafhankelijk adviseren over deze vernieuwing in het landschap.”

Michiel de Koe

DE KOE RENTMEESTER BV en STICHTING BD GRONDBEHEER

“Als rentmeester ben ik betrokken bij de stichting BD Grondbeheer die met particulier geld grond koopt en vervolgens in pacht uitgeeft aan boeren die een duurzame landbouw nastreven. Denk aan biologisch-dynamische, biologische en natuurinclusieve landbouw of nieuwe voedselinitiatieven zoals Herenboeren. Dergelijke concepten passen heel goed bij de kringlooplandbouw. Grond is voor veel boeren de beperkende factor om hun bedrijf te kunnen extensiveren. Bovendien kunnen we op deze manier landbouwgrond beter beschermen tegen de ongebreidelde intensivering. We stellen als eigenaar van de grond strikte voorwaarden aan de pachter voor het gebruik en het bewerken van de grond. We willen dat de pachters de landbouwgrond niet verder uitputten maar juist beschermen voor de volgende generaties. Als rentmeester ben ik bij de stichting vooral bezig om de aankoop en uitgifte van gronden te regelen. De financiering en de voorwaarden rond zaken als biodiversiteit, bodemgebruik of betrokkenheid van de lokale gemeenschap zijn anders dan de reguliere contracten. Ik ben blij dat ik vanuit professe en passie een bijdrage kan leveren aan deze stichting die de kringlooplandbouw een stap dichterbij brengt.”

Theunis Jensma

DE MARS AGRARISCHE MAKELAARDIJ

“Een groeiend aantal agrarisch ondernemers heeft de keuze voor een natuurinclusieve of kringlooplandbouw inmiddels gemaakt. Zij gaan extensiveren en proberen te werken met meer oog voor natuur. Tegelijkertijd zie ik ook agrarisch ondernemers die al dan niet expliciet een andere keuze hebben gemaakt: die gaan op de oude voet verder en zetten alles op alles om groter en nog intensiever te worden. De omslag in de Nederlandse landbouw gaat niet van de ene op de andere dag, daar gaat zeker een generatie overheen. En dat is ook niet zo raar, want het betekent nogal wat voor een individuele ondernemer. We zitten met z'n allen in een financieel web en in ketens verstrikt waaruit we moeten ontsnappen en iets nieuws moeten maken. Daarnaast zijn er nog veel technische vragen rondom een natuurinclusieve landbouw. We zijn altijd productiegericht geweest, maar ik denk dat de grond en de kwaliteit ervan in de toekomst leidend gaat worden. Bovendien zullen agrarisch ondernemers zich moeten gaan verdiepen in de vraagzijde van hun product. Daarnaast: hoe ga je dan bemesten, ga je inunderen, hoe regel je de kringlopen etc.? Voor extensiveren is in ieder geval Staatsbosbeheer uitvoert met het uitgeven van extra grond. Het zou goed zijn als ook het Rijksvastgoedbedrijf oog krijgt voor natuurinclusieve of kringlooplandbouw en niet als overheid alleen voor prijsmaximalisatie gaat.”

